

קול צופיין

קול צפ"ר נשאו קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1131

השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

ויחי תשב"ג

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

וְהַשְׁבַּתִּי אֶת שְׁבוֹת יְהוּדָה וְאֵת שְׁבוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵיתִים כְּבְרָאשְׁנָה נבואת נחמה תוך חורבן מיותר של ירושלים

ההללה אשר ה'יתה חזקה בים היא וישב'ה אשר נתנו חתימתם לכל יושביה" (יחזקאל כו, יז). עיר חזקה כלכלית ויש לה קשרים בין לאומיים. "כי כה אמר א-דני ה' הנני מביא אל-צ'ר נבוכדנצר מלך-בבל מצפון מלך מלכים בסוס ובקרב ובפרשים וקהל ועם-רב". כובש את צידון "ואמרת כה אמר א-דני ה' הנני עלוך צידון ונבדתי בתוךך וידעו קיאני ה' בעשותי כה שפטים ונקדשתי כה" (יחזקאל כו).

נבוכדנצר עובד כשליח של ה' יתברך שעושה סדר עולמי חדש. הוא כובש את גם את מצרים, האימפריה הגדולה ששלטה לפניו על העולם: "לכן כה אמר א-דני ה' הנני נתן לנבוכדנצר מלך-בבל את-ארץ מצרים ונשא חמלה ושלל שללה ובוז בזה ויהיתה שקר לחילו" (יחזקאל כט). אחרי כל זה, איך ייתכן שהוא לא מצליח לכבוש את ירושלים?

ארבע ביזות לפני החורבן

ביזת פרעה נכה בימי יהואחז

הקושיה גדלה אם זוכרים כי לפני כיבוש ירושלים בזו את רכושה ארבע פעמים. הגלו ממנה את כל הלוחמים החזקים, את כל המפקדים, את כל תלמידי החכמים. השאירו בה רק את דלת הארץ. בביזות הללו נלקח מירושלים כל עושרה, חזקה ותקפה. ואעפ"כ נבוכדנצר מתקשה לכבוש אותה.

בתחילה זה היה פרעה נכה שהורג את המלך יאשיהו, מוריד מכיסא הממלכה את בנו יהואחז שמלך שלושה חודשים ומשית על ירושלים לשלם קנס כבד מאוד "ויאסרהו פרעה נכה ברב'לה בארץ חמת במלך מלך בירושלם ויתרעש על-הארץ מאה ככר-כסף וכפר זהב".

המיסים הכבדים של פרעה נכה על יהויקים

פרעה נכה משנה את שם אליקים ליהויקים וממליך אותו על ישראל. כל זאת תוך כדי שהוא בזו את עושרה של ירושלים. "והקסף והזהב נתן יהויקים לפרעה אך העריד את-הארץ לתת את-הקסף עלי-פרעה איש כערפו נגש את-הקסף ואת-הזהב את-עם הארץ לתת לפרעה נכה" (מלכים ב, כג לה). כך משלם יהויקים מיסים לפרעה נכה שלוש שנים.

המלחמה הקשה על ירושלים

אין הבניין תלוי אלא בנו

אנחנו מזכירים את החורבן גם בעשרה בטבת וגם בצומות אחרים. מזכירים אותו בתפילה ובתיקון חצות. מזכירים אותו בברכת המזון ובברכת מעין שלוש. כל זה בכדי להזכיר לנו שבניין בית המקדש הוא דבר שתלוי בנו, ולא בנבוכדנצר או בטיטוס. הגמרא מספרת שכאשר הצליח נבוארדן שר צבאו של נבוכדנצר לפרוץ את חומות ירושלים זחה דעתו.

יצאה בת קול ואמרה: "עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קליא קלית, קמחא טחינא טחינת". עם הרוג הרגת. היכל שרוף שרפת. קמח טחון טחינת (סנהדרין צו ע"ב). אנחנו במעשינו הרגנו את עצמנו רוחנית לפני שנבוארדן הגיע והרג את הגוף שלנו. ואם זה תלוי בנו, אנחנו גם יכולים לבנות את ההיכל בתוכנו באופן רוחני והוא יבנה באופן המעשי.

מצור מעשרה בטבת עד תשעה באב

המצור על ירושלים אורך שנתיים וחצי, לפי "סדר עולם", מעשרה בטבת בשנת תשע למלכות צדקיהו עד תשעה באב בשנה האחת עשרה למלכותו. לפי שיטה אחרת אורכו שנה וחצי, תלוי אם מחשבים את ראש השנה בניסן או בתשרי. בכל מקרה צריך להבין למה לוקח כל כך הרבה מאוד זמן לצבא החזק בעולם להכניע את ירושלים.

נבוכדנצר כובש את העולם

הקושיה מתעצמת כשזוכרים כי נבוכדנצר שלט ביד חזקה בכל העולם התרבותי של זמנו. הוא כבש את בני עמון: "בן-אָם שים פְּנוּךְ אֶל-בְּנֵי עַמּוֹן וְהִנָּבֵא עֲלֵיהֶם". כבש את מואב ושעיר: "כֹּה אָמַר א־דְּנִי ה' יְעַן אָמַר מוֹאָב וְשַׁעִיר הִנֵּה פְּכַל-הַגּוֹיִם בֵּית יְהוּדָה". כבש את אדום: "וְנִתְּתִי אֶת-נִקְמָתִי בְּאָדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ בְּאָדוֹם כַּאֲפִי וְכַחמִתִּי וְיָדְעוּ אֶת-נִקְמָתִי נְאֻם א־דְּנִי ה'". וכובש גם את הפלישתים: "לָכֵן כֹּה אָמַר א־דְּנִי ה' הִנְנִי נוֹטֵף יָדַי עַל-פְּלִשְׁתִּים וְהִכַּרְתִּי אֶת-כְּרָתֵם וְהִאֲבִדְתִּי אֶת-שְׂאֵרֵית חוֹף הַיָּם; וְעָשִׂיתִי בָם נִקְמוֹת גְּדוֹלוֹת בְּתוֹכָהוּן חֲמָה וְיָדְעוּ כִּי-אֲנִי ה' בְּתַתִּי אֶת-נִקְמָתִי בָם" (יחזקאל כה).

סדר עולמי חדש

נבוכדנצר כובש גם את ממלכת צור שהייתה עיר חזקה ביותר "הָעִיר

למרות שכל הגיבורים של ירושלים כבר הוגלו אחד-עשר שנים קודם למצור על ירושלים, למרות שהיו כל כך הרבה ביוזות בירושלים, לא היה קל לנוזראדן ולצבאו להחריב את ירושלים. וכפי שכבר הזכרנו לעיל, המצור על ירושלים ארך זמן רב מדי לצבא החזק ביותר בעולם, משנת תשע למלכות צדקיה עד שנת אחת-עשרה למלכותו (מלכים ב, כה א).

צבאו של נבוכדנצר לא מצליח להפיל את חומות ירושלים והוא בונה עליה דייק, סוללת עפר שבאמצעותה עולים על חומות העיר. "ויהי בשנת התשיעית למלוכה בחדש העשירי בעשור לחודש לא נבכדנאצר מלך-בבל הוא וכל-חילו על-ירושלם ויחן עליה ויבנו עליה דיק סביב" (מלכים ב כה).

הגיע זמן החורבן

באמצעות הדייק הזה ניסה צבאו של נבוכדנצר לפרוץ את החומות ב-300 אילי מלחמה חזקים במיוחד, עשויים מברזל מחושל שיכול לשבור ברזל אחר. כל אילי הברזל האלה נשברו אל מול חווק החומות של שער אחד משערי ירושלים, חוץ מאיל הברזל האחרון. צבא נבוכדנצר רצה לחזור לבל, הם הבינו שהכוח של ירושלים הוא כוח משמים, ופחדו שיקרה להם מה שקרה לצבא סנחריב שמת כולו בלילה אחד. יצאה בת קול ואמרה להם: הגיע זמן בית המקדש להיחרב!

אם ה' לא שומר את ירושלים – שווא שקד שומר

צבא נבוכדנצר מנסה אפוא לפרוץ את חומות ירושלים עם איל הברזל האחרון ומצליח. אין ספק שה' סובב את פריצת שערי ירושלים באופן הזה כדי שגם תושבי ירושלים וגם נבוכדנצר יבינו כי חורבן ירושלים הוא לא בגלל החווק של בבל, אלא בגלל החולשה הרוחנית של עם ישראל שהביאה עליהם גזירה משמים.

ההבנה הזאת חשובה מאוד. כי אם הבעיה היא בעיה צבאית, התיקון לחורבן הוא תיקון צבאי. אבל אם החורבן הוא בעיה רוחנית, התיקון צריך להיות תיקון רוחני. ולכן אנחנו צמים בעשרה בטבת ולא הבלים והרומאים.

מה החריב את הבית הראשון?

שְׁלֹשִׁיָּד בְּדָבָר יָמוּתוּ וּבָרְעֵב יָכְלוּ בְּתוֹכָהּ

יחזקאל, שגלה לבלב עם גלות יהויכין, מתנבא על אחרית תושבי ירושלים שנמצאים במצור. הוא מוגלח את שיער ראשו ואת שיער זקנו ומחלק אותם לשלושה חלקים שווים. "ואתה בן-אדם קח-לך| תִּרְבַּח תִּדָּה תַעַר הַגְּלִיבִים תִּקְחֶנָּה לָךְ וְהַעֲבַרְתָּ עַל-רֹאשֶׁךָ וְעַל-זַקְנְךָ וְלִמְחַתְךָ לָךְ מֵאֲזִינֵי מִשְׁקַל וְחִלְקֶתָם: שְׁלִשִׁית בָּאוּר תַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר כְּמֵלֶאֱתָ יְמֵי הַמְּצוֹר וְלִקְחֶתָ אֶת-הַשְּׁלִשִׁית תִּקַּח בְּתָרֵב סְבִיבוֹתֶיהָ וְהַשְּׁלִשִׁית תִּזְרַח לְרוּחַ וְתָרַב אֶרֶץ אֲחֵרִים". אחר כך ה' מסביר לו שזה סמל לגורל בני ישראל במצור בירושלים. "שְׁלֹשִׁיָּד בְּדָבָר יָמוּתוּ וּבָרְעֵב יָכְלוּ בְּתוֹכָהּ וְהַשְּׁלִשִׁית בְּתָרֵב יָכְלוּ סְבִיבוֹתֶיהָ וְהַשְּׁלִשִׁית לְכַלְרוּתָ אֲזוּרָה וְתָרַב אֶרֶץ אֲחֵרִים" (יחזקאל ה. עיין ירמיהו כא).

יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוֹ יִדְיָהוּן

על הרעב כתוב במלכים "בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיִּחַזַּק הָרָעֵב בְּעִיר וְלֹא-הָיָה לָחֶם לָעָם הָאֲרָץ" (מלכים ב כה ג, עיין יחזקאל ה). באיכה מוקונן ירמיהו "יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוֹ יִדְיָהוּן" (איכה ד, יא). כן אומר יחזקאל "לָכֵן אֲבוֹתַי יָכְלוּ בָנִים בְּתוֹכָהּ וּבָנִים יָכְלוּ אֲבוֹתָם" (יחזקאל ה' ט).

בשנת שלוש למלכות יהויקים יורדת שמשוה של מצרים ועולה שמשוה של בבל. "בשנת שלוש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנאצר מלך בבל וירושלם ויצר עליה: ויתן א-דני בידו את יהויקים מלך יהודה ומקצת כלי בית האלהים וביאם ארץ שניער בית אלהיו ואת הכלים הביא בית אוצר אלהיו" (ירמיה כו ו). זו הביזה השלישית שירושלים נבזתת תוך שלוש שנים.

בית יהויכין הגדולה בידי נבוכדנצר

בניגוד לעצת ירמיהו, מורד יהויקים בנבוכדנצר אחרי שלוש שנות עבדות, ונענש על-ידי נבוכדנצר. אחריו עולה בנו יהויכין, שמספיק למלוך רק שלושה חודשים. אחריהם עולה צבא בבל, מוריד את יהויכין מכיסאו, ומשליך אותו לבית כלא בבבל לשנים ארוכות. "ויבא נבוכדנאצר מלך-בבל על-העיר ועבדיו צרים עליה: ויצא יהויכין מלך-יהודה על-מלך בבל הוא ואמלו ועבדיו ושָׂרְי וסְרִיסִיו ויגח אתו מלך בבל בשנת שְׁמֹנֶה לְמָלְכוֹ".

נבוכדנצר בוז בהזדמנות הזו את כל עושרה של ירושלים. "ויצא משם את-כל-אוצרות בית ה' ואוצרות בית המלך וקצץ את-כל-כלי הזהב אשר עשה שלמה מלך-ישׂראל בהיכל ה' פֶּאֶשֶׁר דָּבָר ה'".

בית ההון האנושי

נבוכדנצר לוקח איתו לבל את כל האנשים החזקים בירושלים. "והגלה את-כל-רושלים ואת-כל-השָׂרִים ואת-כל-גְבוּרֵי הַחֵיל עשרה עשרת אלפים גולה וכל-הַחֲרָשׁ וְהַמְּסַגֵּר לֹא נִשְׁאַר וְזֹאת דַּלֶּת עַם-הָאָרֶץ".

הוא מגלה את כל ראשי המלוכה. "ויגל את-יהויכין בבגה ואת-אם המלך ואת-נשי המלך ואת-סְרִיסָיו ואת אילי הארץ הולכי גולה מירושלם בבגה". אין כעת מישהו שיכול להנהיג ויכול למרוד בו.

נבוכדנצר גם מגלה לבל את כל תלמידי החכמים של ירושלים. "ואת כל-אנשי החיל שבעת אלפים והקֶרֶשׁ וְהַמְּסַגֵּר אֲלֵף הֶלֶל גְבוּרִים עֲשֵׂי מִלְחָמָה וַיְבִיֵּאֵם מֶלֶךְ-בָּבֶל גֹּלְהָ בְּבָלָה" (מלכים ב פרק כד, רד"ק שם). בכל הביזה הוא לא החריב נבוכדנצר את בית המקדש. אבל ירושלים נשאר חלשה ומדולדלת.

היכל שְׂרוּף שְׂרָפָת

נבוכדנצר מפחד להחריב את בית המקדש

אחרי גלות יהויכין ממנה נבוכדנצר את דודו מתניה למלך וקורא לו צדקיהו. "וימלך מלך-בבל את-מתניה דָּוִד תַּחְתָּיו ויסב את-שִׁמּוֹ צְדָקְיָהוּ (מלכים ב כד). "וימַרד צְדָקְיָהוּ בְּמֶלֶךְ בָּבֶל". ונבוכדנצר שולח את נבוזראדן רב טבחים להחריב לגמרי את ירושלים.

הגמרא במסכת סנהדרין (צו ע"ב) מספרת כי נבוכדנצר היה אדם מאמין ופחד להחריב את בית ה', הוא בית המקדש. מי ששכנע אותו לעשות כן היו עמון ומואב, שסיפרו לו כי ירמיהו כבר התנבא על ירושלים שעתידה להיחרב על ידו.

למרות כל זאת פחד נבוכדנצר שאלוקים יעניש אותו בגלל שהוא מחריב את ביתו, ומצא כל מיני סיבות למה לא לבוא להחריב את ירושלים. לכל תירוץ שהוא מוצא – מצאו עמון ומואב תשובה. עד שאמרו לו: האלוקים עזב את בית המקדש והוא רחוק ביותר. גם הצדיקים כבר לא נמצאים בעיר ואין סיכוי שהרשעים יחזרו בתשובה. אעפ"כ לבסוף הוא לא בא בעצמו ושולח את שריו ונבוזראדן בראשם.

נקמתו האכזרית של נבוכדנצר

בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר

אחרי שנתיים של מצור, רעב, דבר ומלחמות אחים, נופלת ירושלים בידי נבוכדנצר. כפי שהכמינו מספרים נשברים שערי ירושלים תחת לחצו של איל הברזל האחרון של נבואארדן שר הטבחים. "בעשתי-עשרה שנה לצדקהו בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר" (ירמיהו לט ב).

וצדקהו מלך יהודה הנתן ינתן ביד מלך בבל

צדקהו רואה את כל שרי מלך בבל יושבים בשער התוך של ירושלים "ויהי כאשר רָאם צדקהו מלך-יהודה וכל אנשי המלחמה וַיִּבְרְחוּ וַיֵּצְאוּ לַיֵּלָה מִן-הָעִיר דָּרָךְ גֵּן הַמֶּלֶךְ בְּשַׁעַר בֵּין הַחֹמֹתַיִם וַיֵּצֵא דָרָךְ הָעֲרָבָה". הוא בורח עם כל אנשי המלחמה דרך המקום שנקרא היום מערת צדקהו שמגיעה עד הערבה.

אם צדקהו היה חושב הוא לא היה בורח. הרי ירמיהו אמר לו בחצר המטרה "וצדקהו מלך יהודה לא ימלט מיד הפשדים כי הנתן ינתן ביד מלך בבל ודבר פיו עם פיו ועיניו את עיניו תרֹאֶינָה: וּבְכָל יוֹלָךְ אֶת צִדְקָהוּ וְשָׁם יִהְיֶה עַד פְּקֻדֵי אֹתוֹ נְאֻם ה', כִּי תִלְחֲמוּ אֶת הַפְּשָׁדִים לֹא תִצְלִיחוּ" (ירמיהו לב ד-ה).

צדקהו רואה שכל נבואות ירמיהו התקיימו עד עכשיו במלואן, הוא חייב להבין שהברחה שלו תיכשל והנבואה תתקיים במלואה. אבל כבר ראינו שצדקהו לא פועל בחכמה ובורח להציל את עצמו. "ויִרְדְּפוּ חֵיל־כִּשְׁדִּים אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אֶת-צִדְקָהוּ בְּעֵרְבוֹת יְרֵחוֹ וַיִּקְחוּ אֹתוֹ וַיַּעֲלֵהוּ אֶל-נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל רִבְלָתָהּ בְּאַרְצָן חֲמַת וַיְדַבֵּר אִתּוֹ מִשְׁפָּטִים".

נקמה אכזרית בצדקהו ובאבני ירושלים

אחרי המשפטים נוקם נבוכדנצר בצדקהו באכזריות מרובה: "וישחט מלך בבל את בני צדקהו ברבקה לעיניו ואת כל-חברי יהודה שחט מלך בבל: ואת-עיני צדקהו עגן ויאסרוהו בנחשתים לבאי אהו ברבקה".

אחר כך הם נוקמים באבני ירושלים והורסים אותה עד היסוד. ממש כך כתוב במזמור על נהרות בבל: "וכר ה' לבני אדם את יום ירושלים האמרים ערו ערו עד היסוד בה" (תהילים קלו ז). אנו מתפללים לנקמה בבני אדם שביזם חורבן ירושלים עודדו את הבבלים להחריב את ירושלים מהיסוד (אבן עזרא שם. ראה עוד ירמיהו לב. לט). וכן רואים בכל החפירות הארכיאולוגיות בירושלים, שכאשר מוצאים שרידים לחורבן בית ראשון, מוצאים את הכול מנותץ ושרוף וחרב, כדברי הנביאים.

באמצע חורבן - נחמה

נחמה אחרי הסתר הפנים

תוך כדי שירושלים נחרבת והולכת ותושביה הולכים ונהרגים אומר ה' לירמיהו נבואות נחמה. "כי לֹה אָמַר ה' אֶלְהֵי יִשְׂרָאֵל עַל-בְּתֻלֵי הָעִיר הַזֹּאת וְעַל-בְּתֻלֵי מַלְכֵי יְהוּדָה הַנִּתְצָצִים אֶל-הַסְּלָלוֹת וְאֶל-הַחֲרָב: בְּאִיִּם לְהִלָּחֵם אֶת-הַפְּשָׁדִים וּלְמַלְאֵם אֶת-פְּגָרֵי הָאֲדָם אֲשֶׁר-הִקְיֵיתִי בְּאֶפֶי וּבְחִמְתִּי וְאֲשֶׁר הִסְתַּרְתִּי פָנָי מִהָעִיר הַזֹּאת עַל כָּל-דַּעְתָּם".

הנני מעלה לה ארקה ומפא ופאתים

ירמיהו מתנבא על רפואת עם ישראל, ועל כך שהם יחזרו לארץ ישראל. "והשבתי את-שבתי יהודה ואת שבתי ישראל ונתתם פְּבָרָאשְׁנָה". הם

בגלל המצב הקשה של הדבר והרעב בתוך ירושלים במצור יהודים רבים ברחו מירושלים, וצדקהו המלך מנחם מהם: "ויאמר המלך צדקהו אל-ירמיהו אני דאג את-היהודים אשר נפלו אל-הפשדים פן-יתנו אתי בידם והתעללו-בי" (ירמיהו לח יח).

לא האמינו כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים

אחרי כל הרעב והדבר שאיבד שליש מתושבי ירושלים, אחרי שכל כך הרבה אנשים בורחים מהסבל שבתוך ירושלים, אחרי כל הביזות שבזו את רכוש ירושלים, גם פרעה נכה וגם נבוכדנצר, אחרי שהוציאו מתוכה את כל אנשי החיל ואת תלמידי החכמים שבתוכה, אחרי שהוציאו ממנה את כל אנשי המלכות, למה אומר ירמיהו "לא האמינו מלכי ארץ וכל ישרי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים?"

ישראל עזין שבאומות

הטעם הוא שיראל הם עזין שבאומות (ביצה כה ע"ב). ולכן כשהם בכושרם "ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו, ונפלו אויביכם לפניכם לחרב". השבוע פורסם על ידי SU ש" R x W1 " דירוג המדינות החזקות בעולם, וישראל נמצאת שם בעשירייה הראשונה. זאת אף שיש שם מעצמות של יותר ממיליארד תושבים, כמו הודו וסין; מעצמות של מאות מיליוני תושבים כמו ארה"ב ורוסיה; מעצמות כלכליות של יותר מחמישים מיליון תושבים שקיימות למעלה מאלף שנים, כמו גרמניה צרפת ובריטניה. ואילו ישראל היא מדינה בת 7 מיליון תושבים יהודים (ועוד 2 מיליון תושבים ערבים שלא מוסיפים לעוצמתה של ישראל אלא רק מחלישים אותה). עם זאת ישראל נמצאת במקום המשמעותי הזה, כי ישראל הם עזין שבאומות.

גם החורבן הראשון גרם משנאת חנם

אשר על כן צריך להבין מה גרם לחורבן. אם מרוב חזקים "לא האמינו מלכי ארץ וכל ישרי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים" (איכה ד יב) - איך נפלה ירושלים בידי חיילי בבל? התשובה נמצאת בפסוק שאחריו "מחטאת נביאיה עונות כהניה השפכים בקרבה דם צדיקים". שהייתה בהם שנאת חנם ושפיכות דמים בתוך המצור כמו שהייתה בחורבן בית שני (מלבי"ם יחזקאל כ יד). רק שבבית ראשון השנאה הייתה בין ראשי העם, ובבית שני בין כל חלקי העם (יזמא ט ע"ב).

סיבת החורבן - המנהיגים האדישים

ויש שואלים, וכי נביאיה וכהניה היו שופכים דם? כך שאלו חז"ל על הזקנים והשופטים בעגלה ערופה. "וכי עלתה על לב שוקני בית דין שופכי דמים הם?" וענו שם שהזקנים והשופטים אשמים בשפיכות דמים של האנשים האחרים, כי הם יצרו אווירה שמאפשרת שפיכות דמים. אף בחורבן אשמים הנביאים והכהנים בשפיכות דם צדיקים בגלל חוסר המעש והאדישות שלהם (עיין תנחומא שופטים ב).

כך משמע בגמרא כי העונש של חורבן ירושלים בא בגלל הצדיקים שלא מיחו באנשים החוטאים (שבת נה ע"ב). אף שהצדיקים הללו היו "בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו". עוד אומרת הגמרא כי העונש שלהם היה חמור יותר והפורענות החלה בהם דווקא.

האדישות הזאת הייתה גם חטאו של צדקהו המלך שנאמר בו "ויעש הרע בעיני ה'", ואנו רואים כי הוא בא מספר פעמים בסתר לירמיהו הנביא בחצר המטרה ושואל אותו על דבר ה'. אם כן צדיק הוא כשמו. והסבירו חכמינו בגמרא שבתור מלך היה בידו למחות בשרים שלו שכולאים את ירמיהו ולא מחה. היה בידו להנהיג את הממלכה על פי רצון ה' ולא עשה. היה בידו לכפות את העם לתשובה והתרשל בתפקידו (עיין סנהדרין קג ע"א).

יתננו מהעונות החמורים שהחריבו את ירושלים "וְיִסְתְּרֵתִים מִפְּלִגְיוֹנָם אֲשֶׁר חָטְאוּ לִי וְסַלַחְתִּי לְכָל־עֲוֹנוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ לִי וְאֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִּי". בעת הגאולה, אמילו על פשעים סלח ה'. "ולשבי פשע ביעקב". ואביא להם טובה גדולה ושלום.

נבואה עם קול ששון וקול שמחה – ברגע של חורבן

עוד אומר להם ירמיהו הנביא בעת החורבן הגדול: "כֹּה אָמַר ה' עוֹד יִשְׁמַע בְּמִקוֹם־הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חָרֵב הוּא מֵאִן אֲדָם וּמֵאִן בְּהֵמָה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחַצְוֹת יְרוּשָׁלַם הַנְּשֻׁמֹת מֵאִן אֲדָם וּמֵאִן יוֹשֵׁב וּמֵאִן בְּהֵמָה" במקום השממה הזה ישמע "קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל פְּלֵה קוֹל אֲמִרִים הוֹדוּ אֶת־ה' צְבָאוֹת כִּי־טוֹב ה' כִּי־לְעוֹלָם חִסְדּוֹ מִבְּאֵים תוֹדָה בְּיַת ה' כִּי־אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוֹת־הָאָרֶץ כְּבָרַשְׁתָּה אָמַר ה'".

כולנו מכירים את הפסוק הזה מהשיר שאנחנו שרים על החתונות שתהיינה בשמחה גדולה. חשוב שכולנו נזכור שהנבואה הזו נאמרה ברגע הריסת ירושלים על ידי הבבלים, וברגע שהתושבים שלא נהרגו – נקשרו כולם בשרשראות בדרך לגלות בבל.

נבואה הזו מתנבא ירמיהו על פריחת הארץ, על גידול הצאן באדמת ישראל, על מלכות בית דוד ועל המשפט והצדקה שהוא יעשה לעם ישראל, על הביטחון שיהיה בעם ישראל ועל המשכיות שתהיה למלכות בית דוד, שסרחה באותה שעה שנאמרה בה הנבואה.

קניית שדה הנמאל בעת החורבן

פי לך משפט הנאלה לקנות

ירמיהו נכלא בחצר המטרה כדי שלא יחליש את רוח העם בנבואותיו על חורבן ירושלים וגלות צדקיהו. "וַיֹּאמְרוּ הַשָּׂרִים אֶל־הַמֶּלֶךְ יוֹמֵת נָא אֶת־הָאִישׁ הַזֶּה כִּי־עַל־כֵּן הוּא־מְרַפָּא אֶת־יְדֵי אֲנָשֵׁי הַמְּלָחָמָה הַנְּשָׁאֲרִים בְּעִיר הַזֹּאת וְאֵת יְדֵי כָל־הָעָם" (ירמיהו לח).

בהיותו כלאו בחצר המטרה הוא מקבל נבואה לקנות את השדה של בן דודו, חנמאל. "וַיֹּאמְרוּ יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־ה' אֵלַי לֵאמֹר: הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שֶׁלֶם דָּדְךָ בָּא אֵלַיךְ לֵאמֹר קְנֵה לִּי אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בְּעֵנְתוֹת כִּי לִּי מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לְקִנְיָתוֹ" (ירמיהו לב).

על ההרים אשא כבי ונהי ועל נאות מדבר קינה

ירמיהו קונה את השדה, למרות שבאותה שעה היא לא שווה דבר. כל האדמות בארץ ישראל באותם ימים היו הפקר. הארץ הולכת להיות שממה "על ההרים אשא כבי ונהי ועל נאות מדבר קינה כי נצתו מבלי איש עבר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלקו: ונתתי את ירושלים לגלים מעון תנים ואת ערי יהודה אתן שקומה מבלי יושב" (ירמיהו ט). אבל ירמיהו קונה את השדה להפיח בעם תקוות גאולה. ושומר את השטרות "בְּכָל־יְחָרֵשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יְמִים רַבִּים".

לא יפלא מופך פל דבר, אבל

ירמיהו מאמין שה' יכול לעשות הכול בכוחו הגדול ובידו החזקה, אבל הוא מזדעזע ומתפלל. "וְאֶת־פְּלִל אֶל־ה' אֲחֵרֵי תַתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה לֵאמֹר: אָהָה אֶ־דַּי ה' הִנֵּה אֶתְּךָ עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַתֵּךְ הַגְּדוֹל וּבְזַרְעֶךָ הַנְּטִיבָה לֹא־יִפְלֵא מוֹפֵךְ כְּלִדְבָר".

סיפורים על הרב זצ"ל

עם ישראל חי

סיפר הרב זצ"ל: הרבנות הראשית לישראל קבעה את יום עשרה בטבת כיום הקדיש הכללי. לאמירת קדיש לעילוי נשמות אלו שנספו ולא נודע יום מותם בשואה ולזכרם.

התקופה הנוראה של השואה מלמדת אותנו מה משמעותו של "נצח ישראל". מסופר על ראש ישיבת פוניבז' שהגיע פעם לאיטליה ועמד ליד שער הניצחון המפורסם שבנה טיטוס ואמר: טיטוס! טיטוס! היכן אתה היום בעולם? כל מה שנשאר ממך זה השער הזה, ועם ישראל עודנו חי וקיים לנצח!

דבר דומה מסופר על האדמו"ר מקאליב שליט"א, שזוכה היום לקדש את השם בפרהסיא, וכשהיה בשואה עינו אותו והתעללו בו ותלשו זקנו וכו'. וכשדחפוהו לתא הגזים, הוא צעק אליהם שייתנו לו לקרוא קריאת שמע קודם שימותו. ואז הוא אמר שם: ריבונו של עולם, אם אתה מותיר אותי בחיים – אני מבטיח שאצעק ואלמד את עם ישראל לצעוק "שמע ישראל" בניגון מיוחד כל חיילי! ושמע הקב"ה תפילתו והוציא מתוך תא הגזים וניצל בחסדי ה'. ואכן, מאז הוא מלמד ומפיץ שיאמרו "שמע ישראל" אחרי "עלינו לשבח", וכן בדרשותיו הוא מסיים בקריאת שמע בציבור ובניגון מיוחד שחיבר. ופעם ביקר באחד המחנות בגרמניה וקרא: גרמניה! גרמניה! איפה את היום ואיפה עם ישראל, שהוא חי וקיים לנצח!

לא היה דור שסבל כמו דורנו בשואה האיזומה ובמלחמות ישראל. וכשם שאנו מתפללים "אנא ה' הושיעה נא", אנו גם ממשכים "אנא ה' הצליחה נא", וקרב לנו ביאת גואל צדק במהרה בימינו. ובזכות כל הנשמות הקדושות שנטבחו על קידוש ה' בשואה, ה' יקום דמם, "ויבולע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמענה מעל כל פנים", אמן.

אבל "הִנֵּה הַסְּלָלוֹת בָּאוּ הַעִיר לְקִבְיָה וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים הַנְּלַחְמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרֶעֱב וְהַדָּבָר וְאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הָיָה וְהַנֶּגֶף רָאָה: וְאֵתָּה אֲמַרְתָּ אֵלַי אֶ־דַּי ה' קְנֵה־לִּי הַשָּׂדֶה בְּכֶסֶף וְהָעֵד עֲדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים". קשה לירמיהו להבין איך תהיה גאולה אחרי החורבן שהוא רואה מול עיניו.

יש גאולה

ה' אומר לירמיהו: יש גאולה. היא בטוחה מאוד. היא תלויה בנו ובמעשינו: "הִנֵּה אֲנִי ה' אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר הַמְּסֹמְנִי יִפְלֵא כְּלִדְבָר". עכשיו יש חורבן והכשדים יחריבו את העיר עד היסוד. אבל אחרי שהם יטוהרו מעוונם בגלות הארוכה – אני גואלם.

"הִנְנִי מִקְבָּצִים מִכָּל־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחַתִּים שָׁם בְּאֶפְרַיִם וּבְחַמְתָּי וּבְקִצְרָה גְדוֹל וְהַשְׁבַּתִּים אֶל־הַמִּקְוֹם הַזֶּה וְהַשְׁבַּתִּים לְבִטָּחָה: וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֲחֵד וְדָרָךְ אֲחֵד לִירְאָה אוֹתִי כָּל־הַיָּמִים לְטוֹב לָהֶם וּלְבִנְיָתָם אַחֲרֵיהֶם: וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית עוֹלָם אֲשֶׁר לֹא־אֲשׁוּב מֵאֲתֵרֵיהֶם לְהִיטִיב אוֹתָם וְאֶת־יְרֵאָתִי אֲתֹן בְּלִבָּבָם לְבִלְתִּי סוּר מֵעֲלֵי: וְשִׁשְׁתִּי עָלֵיהֶם לְהִטִּיב אוֹתָם וְנִטְעַתִּים בְּאָרֶץ הַזֹּאת בְּאֵמֹת כָּל־לֵבִי וּבְכָל־נַפְשִׁי". אמן ואמן.

תשובה כהלכה

נְקִי יְהִי לְיָמֵינוּ. האם אדם שבעבר חי חיים מנותקים מתורה ומצוות, על כל המשתמע מכך, וחזר בתשובה, נחשב נקי לגמרי ואין לחשוש שזה נשאר חלק ממנו עד היום בדברים שבנפש, בדברים ברוח, זיכרונות, צלחות וכדומה? בנוסף, האם אדם ששנה עבירת צריך לספר לפני החתונה על אותם מעשיו? אפשר לחזור בתשובה על כל החטאים, ואומנם נלקות את החטאים מהמחשבה ומהלב צריך עבודה לא קלה של הרבה זמן. אבל זה אפשרי השאלה השנייה מורכבת ותלויה בהרבה פרטים. באופן כללי יש לספר על העבר בלי לפרט יותר מדי. אך תלמי כמה זמן עבר מאז החטא, מה הוא עשה בינתיים וכמה הוא נקי ממנו.

צִירָה לְהַסְכִּיר. אנחנו אברכים וגרים במקום שיש ביקוש להשכרת בית לסופי שבוע. האם ראוי להשכיר את הבית למשפחה שלא שומרת שבת לצורך תוספת פרנסה? אפשר להשכיר למי שעוד לא שומר תורה ומצוות. כדאי להקפיד שיבואו לפני שבת, ולשים שעון שבת שתהיה להם אפשרות לשמור את השבת.

חִיִּים שְׂקָא קוֹן אַהֲבַת תּוֹרָה. תלמידים בתלמוד תורה שאלו אחרי מותו של הרב דחוקן זצ"ל מה המשימה שלהם עכשיו, מה הקומה הנדרשת. כיצד להשיב להם? ברכת ה' עליכם. אשרים שזכינו לו בדור שלנו. צריך להשתמש באבל כמנוף לעשות כמעשיו, ולקחת מסיועיו. ספרו עליו סיפורים ותנו לכל ילד שיבחר מה המידה הכי גדולה שהוא ראה ברב דחוקן זצ"ל. כך תסייעו לילדים לקבל על עצמם את המידות שקרבות אליהם.

בס"ד

תלמוד תורה מאור התורה
מיסודו של מו"ר הר"ג מרדכי אליהו זצ"ל
קרית משה – ירושלים

הורים יקרים, אנו שמחים לבשר לכם
על פתיחת ההרשמה לכיתה א'. ימים פתוחים יתקיימו אי"ה
בתאריך כ' טבת, כ"ז טבת בין השעות 8:30-10:30
לפרטים וקביעת ראיון קבלה: מוזכרות התלמוד תורה
טל': 02-6526051 מייל: evhuri5@gmail.com

חדש! בעז"ה הסעות מרחבי ירושלים